

مروری اجمالی بر

زندگی، آثار و آراء توینبی

آرنولد توینبی (راست) و ویل دورانت (چپ) در سال ۱۹۸۳ م.

نظری تاریخ تعلق دارند به هیچ روکافی و واپی نخواهد بود لذا در کنار آراء آنها، محقق تاریخ می‌باشد از نظریات فیلسوفان و مورخان^۱ بزرگی که در حوزه فلسفه علم تاریخ اندیشیده و آراء ارزشمندی ارائه کرده‌اند نیز آگاهی و شناخت کامل بدست آورده تا شاید در عرصه تاریخ نویسی، علمی تر و اندیشیده تر عمل کند. بنابراین رویکرد، در اینجا نگاهی می‌افکریم به زندگی، آثار و آراء یکی از نظریه‌پردازان بزرگ فلسفه نظری تاریخ - توینبی.

۱- زندگی.

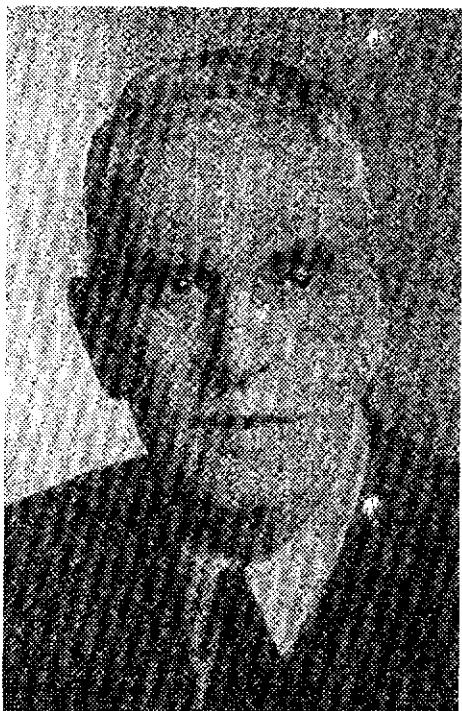
آرنولد جوزف توینبی (Arnold J. Toynbee) در روز چهاردهم آوریل ۱۸۸۹ میلادی در یک خانواده متسط و اهل علم انگلیسی در شهر لندن پایه جهان گذاشت. پدر بزرگش در زمان خود جراحی مشهور، پدرش کارمند دولت، یکی از برادرانش شیمی دان، دیگری زبان‌شناس و سومی که در سن سی و یک سالگی درگذشت اثربخش بود. مادر توینبی از خاندان زنان تحریر در آورده بود. مادر توینبی راه یافت و به تحصیل تاریخ انگلیسی بود که به دانشگاه راه یافت و به تحصیل تاریخ پرداخت. او خود در این باره می‌نویسد: «مادرم مورخ بود و دلستگی وی به تاریخ، ساری و انگیزند بود.» چنان‌که

مقدمه:

ویل دورانت و توینبی از مورخان بزرگ غربی هستند که برای اهل تاریخ در ایران تاحد زیادی شناخته شده‌اند. تاکنون هرچند نه همه آثار آنان، حداقل بخش مهمی از تالیفات ویل دورانت و پاره‌ای از آثار توینبی به فارسی ترجمه و انتشار یافته است. هر دو مورخ از آن جهت که حوزه بررسی خود را نه تاریخ ملی که تاریخ جهانی و به ویژه تاریخ تمدن‌های مختلف قرار داده‌اند با یکدیگر دارای وجه اشتراک زیادی هستند. با این حال توینبی گامی فراتر از ویل دورانت نهاده و با تحقیق و تتبع گستره و عمیق در تاریخ جهان و تمدن‌های مختلف به نظریه‌پردازی در عرصه فلسفه تاریخ پرداخته است. از این رو شاید بتوان او را یکی از بزرگترین و از جمله آخرین نظریه‌پردازان فلسفه نظری تاریخ به حساب آورد.

۰ نصرالله صالحی

آرنولد جورف توینبی
(عکس از دایره المعارف بین المللی استاندارد، ج ۸، ص ۲۲۹۹)

INDIAN HISTORY CONGRESS

THE MILLENNIUM (61ST) SESSION
CALCUTTA UNIVERSITY
JANUARY 2-4, 2001

LIST OF PAPERS

Comptey
Manohar Publishers & Distributors
475/121, Ansari Road, Daryaganj
New Delhi 110002
2001

ویل دورانت و توینبی، هر دواز آن جهت که حوزه بررسی خود را تاریخ جهانی و به ویژه تاریخ تمدن‌های مختلف قرار داده‌اند، با یکدیگر دارای وجه اشتراک زیادی هستند.
با این حال توینبی گامی فراتر از ویل دورانت نهاده و با تحقیق و تتبع گستردگی عمیق در تاریخ جهان و تمدن‌های مختلف، به نظریه پردازی در عرصه فلسفه تاریخ پرداخته است

چهل روز پیش از شروع جنگ جهانی دوم نخستین جلد از شش مجلد اول بررسی تاریخ (A study of History) را منتشر کرد. ابعاد هولناک و فاجعه‌بار جنگ جهانی دوم در او تأثیر عمیق‌تری نهاده و لذا با «کشف دین»، راه رستگاری بشریت را در توجه به دین و معنویت داشت. دو سال بعد از پایان جنگ، شش جلد اول بررسی تاریخ را در یک مجلد خلاصه و منتشر نمود. چهار جلد دیگر این اثر در سال ۱۹۵۴ انتشار یافت و پایه و مایه آموزش‌های دینی توینبی گردید. او با افزوندن دو جلد دیگر اثر دوازده جلدی بررسی تاریخ را که از سال ۱۹۲۰ آغاز کرده بود، در سال ۱۹۷۲ خاتمه داد. البته در کنار تألیف این اثر عظیم، به ویژه در سال‌های بعد از جنگ جهانی به تالیف آثار متعدد دیگری نیز پرداخت، توینبی در نهایت بعد از عمری طولانی که صرف تحقیق و تتبع در تاریخ کرد، در سال ۱۹۷۵ در ۹۴ سالگی در گذشت.

۳- آثار:

توینبی در عمر دوازده ساله خود، کمی کمتر از هفتاد سال را به تحقیق و تألیف اشتغال داشته است. او از ۱۹۱۵ تا ۱۹۷۴ آثار بسیاری، عمدتاً در زمینه تاریخ تمدن و گاه در موضوعات متتنوع دیگر تألیف منتشر ساخته است. وی در ضمن انتشار آثار عدیده، نیم قرن ذهن و اندیشه خود را معطوف به تالیف شاهکار خود - بررسی تاریخ - نموده است. خود او در این خصوص می‌نویسد «از سال ۱۹۷۰ تا ۱۹۷۲ روی بررسی تاریخ کار کرده‌ام». هر چند عمدۀ ترین اثر توینبی اثر دوازده جلدی بررسی تاریخ تمدن او است ولی با این حال او در موضوعات مختلف، آثار عدیده‌ای پدید آورده که متأسفانه بیشتر آنها به زبان فارسی ترجمه نشده و به همین سبب از چشم اهل تاریخ در ایران دور مانده‌اند. آنچه که از او تاکنون به فارسی در آمده عمدتاً تلخیص‌های متعدد از «بررسی تاریخ» اوس است. این آثار هر چند برای آکاهی و شناخت فلسفه تاریخ توینبی بسیار مفید و مفتن است اما باید دانست که نمی‌توان از خالل محدود آثار ترجمه شده وی به مجموعه آراء و نظرات این مورخ بزرگ راه یافتد. بنابراین ماتنه‌ها تصویری ناقص از اندیشه‌های توینبی در اختیار داریم.

در اینجا ابتدا عنوانین تنها برخی از آثار مهم ترجمه نشده وی ذکر می‌شود و سپس مشخصات آثار به فارسی در آمده اورده می‌شود.

۱- Greek Historical Thought From Homer To The Age of Heraclius. (۱۹۳۹).
(اندیشه تاریخی یونان از هومر تا عصر هرکلیوس)

پیداست توینبی در آغاز خانواده‌ای که اعضای آن اهل علم و دانش بودند، پرورش یافت. او در طول مدت هشت سال تحصیل در مدارس خصوصی، دو زبان یونانی و لاتین را به خوبی آموخت و با آثار مهم تاریخی و ادبی یونان باستان آشنا شد. نسلط او در زبان‌های یونانی و لاتین به حدی بود که چندین قطعه شعر به این دو زبان سروود و خود او ادعایی کرد که اشعار یونانی و لاتینی را زیباتر و روانتر از اشعار انگلیسی سروود است. درسالهای بعد فرانسوی، آلمانی و ایتالیایی را نیز آموخت و درباره زبان‌های ترکی و عربی اطلاعاتی به دست آورد. در دانشگاه به مطالعه تاریخ یونان و روم باستان پرداخت و در سال تحصیلی ۱۹۱۱-۱۲ راهی ایتالیا شد. توینبی در خصوص علاقمندی خود به مطالعه و تحصیل تاریخ می‌نویسد: «گذشته از کنجکاوی، از همان ابتدا به تحصیل تاریخ پرداختم. [و] با کنجکاوی مادام عمر به بررسی تاریخ انگیخته شدم... تحصیل بی‌وقه‌ام درباره ادبیات لاتین و یونان، مضمون شعر و فلسفه و نیز تاریخ، افق ذهنیم را وسیعتر ساخت.» توینبی در سال ۱۹۱۳ ازدواج کرد و یک سال بعد با شروع جنگ جهانی اول (۱۹۱۴) به سبب ضعف جسمی بجای خدمت در جبهه در وزارت امور خارجه انگلستان به کار جمع‌آوری اطلاعات سیاسی و نظامی گماشته شد. جنگ جهانی اول که منجر به ویرانی‌ها و کشتارهای بسیاری شد، توینبی را سخت متاثر و او را در اصابت تمدن جدید بشر دچار تردید ساخت، همین امر بعدها او را واداشت تا در علّ ظهور و سقوط تمدن‌های بشری به مطالعه و تحقیق پردازد.

توینبی با انتشار ملیّت و جنگ (۱۹۱۵) عبت بودن جنگ‌های ملی را نشان داد و با انتشار اروپایی جدید (۱۹۱۵) به بحث درباره علل بروز جنگ جهانی پرداخت. به این ترتیب توینبی در سن ۲۶ سالگی دو کتاب نسبتاً مهم درباره مهمترین مسائل روز جهان انتشار داد. بعد از پایان جنگ، جزء هیئت نمایندگی انگلیس عازم مذاکرات صلح پاریس شد. توینبی در سال ۱۹۱۹ با این که بیش از سی سال نداشت به استادی تاریخ یونان و امپراطوری بیزانس در دانشگاه لندن منصوب گشت و در ۱۹۲۴ با تأسیس « مؤسسه سلطنتی تحقیقات بین المللی » به مدیریت و سرپرستی آن منصوب و تا سی و سه سال (۱۹۵۶- ۱۹۲۴) با تصدی این سمت طی سال‌های طولانی بر تهیه و انتشار نشریه « بررسی مسائل بین المللی Survey of International Affairs) نظارت کرد. از ۱۹۲۹ برای شناخت بهتر تاریخ و تمدن ملل دیگر مسافرت‌های دور و درازی را آغاز نمود.

جنگ جهانی اول که منجر به ویرانی‌ها و کشتارهای بسیاری شد، توینبی را سخت متأثر و او را در اصالت تمدن جدید بشر دچار تردید ساخت، همین امر بعدها او را واداشت تا در علّ ظهور و سقوط تمدن‌های بشری به مطالعه و تحقیق پردازد

توینبی با انتشار کتاب ملیت و جنگ (۱۹۱۵)، عبیت بودن جنگ‌های ملی را نشان داد و با انتشار کتاب اروپای جدید (۱۹۱۵) به بحث درباره علل بروز جنگ جهانی پرداخت. این دو کتاب را او در سن ۲۶ سالگی به چاپ رساند

۲۰- Toynbee on Toynbee. (۱۹۷۴).

(سخن توینبی درباره توینبی)

آثار مرتبه با ایران

توینبی در اثر دوازده جلدی «بررسی تاریخ» به تاریخ و تمدن ایران باستان نیز همانند دیگر تمدن‌ها پرداخته است (بنگزید به آثار ترجمه شده، ش ۱۱) با این حال نگارنده در صدد برآمد تا اثر یا آثاری از او که مستقل از مربوط به ایران باشد بیابد، این سعی بی‌نتیجه نبود زیرا به چند مورد هر چند مختصر دست یافت که به شرح زیرا است:

الف: مقاله‌ای مستقل درباره یکی از دولتمردان قدرتمند ایران (؟) که در مجله‌ای تخصصی در بریتانیا منتشر شده است مجله مزبور متأسفانه بدست نیامد. اما مشخصات مقاله چنین است:

. Toynbee , Arnold :The strong man of persia The Century Monthly Magazine . Vol.112, May - October ۱۹۲۶. pp.۶-۸-۶

ب: در کتابی با عنوان «Cities of Destiny» که به کوشش توینبی فراهم آمده است، فصلی به شهر اصفهان اختصاص یافته است. این کتاب که باقطع بزرگ و در ۳۷۶ صفحه انتشار یافته به کهن ترین شهرهای جهان و نیز یاپیختهای مهم تاریخی پرداخته است. مقدمه کتاب که در آن از چیستی شهر سخن رفته و نیز توینبی از سومر و مصر و چین سخن به میان آمده است، به قلم توینبی است. بقیه قسمت‌های کتاب را محققین و نویسنده‌گانی که در حوزه تمدنی شهری خاص صاحب تخصص بوده‌اند به رشته تحریر در اورده‌اند. از جمله لارنس لکهارت، نویسنده اثر معروف انقراف سلسله صفویه و ایام استیلای افغانه در ایران (ترجمه مصطفی قلی عمام) فصلی تحت عنوان «صفهان عهد شاه عباس» را تالیف کرده است (pp. ۲۱۰-۲۴۱). در این فصل حدود سی قطعه عکس و تصویر سیاه و سفید و نیز رنگی بسیار زیبا از بنایهای تاریخی و دیگر زیبایی‌های شهر اصفهان درج شده که به همین سبب کتاب را چشم‌نواز ساخته است.

ج: در بحث مربوط به زندگی توینبی اشاره گردید که او ۳۳ سال (۱۹۲۴- ۱۹۵۶) مدیریت و سرپرستی «موسسه سلطنتی تحقیقات بین‌المللی» را بر عهده داشت. این مؤسسه سالانه نشریه‌ای با عنوان «بررسی مسائل بین‌المللی» منتشر می‌کرد. مشخصات نشریه سال ۱۹۲۵ (۱۳۰۴ ش) که وزیر جهان اسلام است، چنین است:

Survey of International Affairs. ۱۹۲۵, The World Since the Peace Settlement, By J.Islamic

۲- Greek civilization and character. (۱۹۲۴).

(تمدن و خصلت یونانی)

۳- Journey to China. (۱۹۲۱).

(سفریه چین)

۴- Christianity and civilization. (۱۹۴۴).

(مسیحیت و تمدن)

۵- The world and the west. (۱۹۵۲).

(جهان و غرب)

۶- An Historian Approach to Religion. (۱۹۵۶)

(رهیابی یک مورخ به دین)

۷- Christianity Among the Religions of the world. (۱۹۵۷).

(مسیحیت در میان دیگر مذاهب جهان)

۸- East to west. (۱۹۵۸)

(شرق به غرب: ماجراهای سفر ۱۸ ماهه توینبی به دور جهان)

۹- Hellenism : the History of a civilization. (۱۹۵۹)

(هلنیسم: تاریخ تمدن، توینبی طرح و نگارش این کتاب را از سال ۱۹۱۴ شروع کرده بود تا اینکه در ۱۹۵۹

انتشار یافت.).

۱۰- Reconsiderations. (۱۹۶۱)

(باز اندیشه‌ها - این اثر در واقع جلد دوازدهم

بررسی تاریخ) است. توینبی این اثر را با بهره جویی از

انتقادها و در پاسخ به منتقدان نوشته است.)

۱۱- The Economy of the western Hemisphere (۱۹۶۲).

(اقتصاد نیم کره غربی).

۱۲- The present - Day Experiment in western civilization. (۱۹۶۲).

(تجربه امروزین تمدن غرب)

۱۳- Acquaintances. (۱۹۶۷).

(آشنایی‌ها [شرح حال])

۱۴- man's concern with Death. (۱۹۶۸)

(نگرانی بشر از مرگ)

۱۵- Experiences. (۱۹۶۹)

(تجربه‌ها [شرح حال])

۱۶- some problems of Greek History. (۱۹۶۹).

(پاره‌ای مسایل تاریخ یونان)

۱۷- cities on the move. (۱۹۶۰).

(شهرهای پویا)

۱۸- constantine porphyrogenitus and his world. (۱۹۷۲)

(قسطنطین هفتم و جهان او)

۱۹- Half the world. (۱۹۷۳)

(نصف جهان، [درباره تاریخ فرهنگ چین و ژاپن])

CITIES OF DESTINY

EDITED BY ARNOLD TOYNBEE

THAMES AND HUDSON · LONDON

A STUDY OF HISTORY · VOLUME XI

HISTORICAL ATLAS AND GAZETTEER

DY

ARNOLD I. TOYNBEE

Formerly Director of Studies in Ancient History at the Royal College of Art, and Research Professor of International History in the University of London (both on the St. David Sherman Foundation)

AND

EDWARD D. MYERS

Head of the Department of Philosophy in Washington and Lee University, Lexington, Virginia

Issued under the auspices of the Royal Institute of International Affairs

OXFORD UNIVERSITY PRESS

OXFORD · NEW YORK · TORONTO

1959

ARMENIAN ATROCITIES

THE MURDER OF A NATION

BY
ARNOLD J. TOYNBEE
Fellow of Balliol College, Oxford

WITH A SPEECH DELIVERED BY

LORD BRYCE

IN THE HOUSE OF LORDS

LONDON: R. H. MITCHELL & CO.
1919.

Mankind and Mother Earth

A NARRATIVE HISTORY OF
THE WORLD

Arnold Toynbee

1976
OXFORD UNIVERSITY PRESS
NEW YORK AND LONDON

ابعاد هولناک و فاجعه بار جنگ جهانی دوم در او تأثیر عمیق تری نهاد و لذا با «کشف دین» راه رستگاری بشریت را در توجه به دین و معنویت دانست

هرچند عمدت ترین اثر توینبی اثر دوازده جلدی «بررسی تاریخ تمدن» او است، ولی با این حال او در موضوعات مختلف، آثار عدیدهای پدید آورده که متأسفانه بیشتر آنها به زبان فارسی ترجمه نشده و به همین سبب از چشم اهل تاریخ در ایران دور مانده‌اند

ترکیه و نیز مشابه آن با افغانستان.

آثار ترجمه شده به ترتیب سالهای انتشار
۱- فلسفه نوین تاریخ (حاوی اصول نظریات و فرضیه‌های پروفسور توینبی در تحلیل و توجیه کل تاریخ بشر از آغاز ظهور تمدن تا امروز) ترجمه و تلخیص: بهاءالدین یازارگاد. کتابخوانی فروغی. چاپ اول (نمہران ۱۳۳۵) ۱۲۶ ص + ۵ جدول و نمودار از تمدن‌ها، مذاهب دولت‌ها.

کتاب در بردارنده مباحث زیر است:
مبحث اول: مقدمه:

مسئله ۱: واحد تحقیق و مطالعه تاریخ.

مسئله ۲: در تحقیق و مطالعه تطبیقی تمدن‌ها.

مسئله ۳: در قابلیت مقایسه تمدن‌ها با یکدیگر.

مبحث دوم: در ظهور و تکوین تمدن‌ها:

مسئله ۴: نکته مهم این بحث و راههای خطایی که برای حل آن پیموده شده.

مسئله ۵: در فرضیه مبارزه طلبی محیط و پاسخ جامعه به مشکلات

مسئله ۶: مبارزه با محیط

مسئله ۷: بحث در چگونگی مشکلات و درجات ضعف و شدت آن

مبحث سوم: در بیان ترقی و نمو تمدن‌ها:

مسئله ۸: تمدن‌های محبوس

مسئله ۹: در طبیعت و خاصیت ترقی و نمو تمدن‌ها

مسئله ۱۰: در تحلیل ترقی یا نمو تمدن

مسئله ۱۱: ناموس تنوع و اختلاف در خلاق ترقی و نمو جامعه‌ها

مبحث چهارم: در سقوط تمدن‌ها.

مسئله ۱۲: کیفیت زوال و سقوط تمدن‌ها چگونه است؟

مسئله ۱۳: عقیده جبریون

مسئله ۱۴: فقدان قوه فرمادنی بر محيط

مسئله ۱۵: فقدان نیروی عزم و استقلال نفس

مبحث پنجم: در تجزیه و انحلال تمدن‌ها.

مسئله ۱۶: در طبیعت تجزیه و انحلال

مسئله ۱۷: انشعاب در جسد اجتماع

مسئله ۱۸: انشعاب در روحیات

مسئله ۱۹: رابطه بین جامعه‌های در حال تجزیه یا افراد و در تحلیل مسئله منجی و انواع منجی

مسئله ۲۰: موزونی تجزیه و تناوب آثار آن

مسئله ۲۱: استانداری‌زاسیون در خلال تجزیه.

توضیح: حسن اثر حاضر آن است که تقریباً چکیده امehات نظریات و فرضیات توینبی را در خصوص ظهور، نمو، و انحطاط تمدن‌ها را آورده است.

Arnold Toynbee, oxford university press, london ۱۹۲۷

در فصول مختلف این نشریه، اوضاع جهان اسلام

از شمال آفریقا تا خاورمیانه به دقت تشريح شده است.

در قسمتی از فصول مربوط به خاورمیانه، دو مبحث

مرتبط با ایران به چشم می‌خورد، بدین شرح:

الف: بروز تنش میان ایران و عراق در اثر خروج علمای

شیعه ایرانی از نجف (pp. ۵۳۱-۵۳۴).

اهم مباحث و مسائل مطرحه در این قسمت چنین

است: ایرانی تبار بودن مهم‌ترین مجتهدان مقیم عراق،

نفوذ گسترده علمای شیعه عراق در میان شیعیان

کشورهای اسلامی به ویژه ایران، دشمنی علماء و شیعیان

عراق نسبت به حکومت عثمانی و نیز بریتانیا، مشارکت

علماء در قیام ۱۹۲۰ م، عراق علیه انگلیس، اشاره به نقش

مهم شیخ مهدی خالصی در ایجاد اشوب [جنش] علیه

قیومیت عراق از سوی انگلیس و نیز قرارداد عراق-

انگلیس، اشاره به صدور فتوا از سوی خالصی برعلیه

انگلیسی‌ها و کسانی که به قیومیت انگلیس تن می‌دهند،

اقدام مجتهدان شیعه در منع کردن مردم از شرکت در

انتخابات مجلس مؤسسان، دستگیری خالصی و دو پسر

و نوه اش و اخراج کردن آنها از عراق، خروج هشت نفر از

علماء و بیست و پنج نفر از بیرون آنها در اعتراض به

اخراج خالصی و در نهایت گزارش بازگشت علماء به عراق

با قبول شرط عدم مداخله در امور سیاسی.

ب: موقعیت و وضعیت ایران در سالهای ۲۵-۱۹۲۲ (pp. ۵۲۴-۵۴۶).

این قسمت جانان که از مقطع زمانی آن پیداست به

دوران اقتدار رضاخان تا به سلطنت رسیدن او مربوط

است. اهم مباحث مطرحه در این قسمت چنین است:

اشارة به قرارداد ۱۹۰۷، ۱۹۱۵، ۱۹۱۹، ۱۹۲۱، و قوع کوتای ۱۹۲۱

[م ۱۳۰۱-۱۳۱ش]، انعقاد قرارداد ۱۹۲۱ بین ایران و سوریه، عزم

ناسیونالیست‌ها برای احیاء و بازسازی ایران، مقایسه

رضاخان و آنانگ، اشاره به عزم این دو نسبت به پایان

دادن به مداخله بیگانگان در عین تلاش برای بهره‌گیری

از دست اوردهای تمدنی غربیان، شرح مختصری از روند

قدرت یابی رضاخان و نیز سیر صعودی او برای رسیدن

به سلطنت، دعوت از متخصصان امور مالی از آمریکا

(دکتر میلسپو)، مساله جمهوری خواهی و عمل شکست

آن، سلسله اقدامات رضاخان، اشاره به اهمیت

سرمایه‌گذاری عظیم انگلیس در نفت جنوب ایران و در

استخدام داشتن ۰/۰۰۰ نفر از اتباع ایران (عمدها

بختیاری‌ها و اعراب خوزستان)، پایان کار شیخ خزعل،

سرکوب شورش ترکمن‌ها، چرخش ایران به سوی آمریکا

بعد از کوتای ۱۹۲۹، موقفت‌های میلسپو به جهت

حمایت‌های رضاخان از او، ماجراهی قتل نایب کنسول

آمریکا (ایمبری) انعقاد قرارداد دائمی صلح بین ایران و

یکی از مهمترین امتیازات این کتاب [بررسی تاریخ تمدن] مصور بودن آن است، به عقیده توینبی تصاویر نه تنها پشتونه متن است، که می‌تواند حجم بزرگی از آنچه کلام به حد کافی قادر به بیان آن نیست، به خواننده منتقل سازد

SURVEY OF INTERNATIONAL AFFAIRS

1925

THE ISLAMIC WORLD

SINCE THE PEACE AGREEMENT

BY ARNOLD J. TOYNBEE

Director of Studies in the Royal Institute of International Affairs
Project of International Survey
Chairman of the University of London
Committee on the Study of International Problems
Additional Envoy to the Ministry of War and Foreign Affairs
and the State of Oriental Studies

115, The Queen's Way, London NW1
(See also Books at the End of Chapter 2)

OXFORD UNIVERSITY PRESS
LONDON: HUMPHREY MILFORD

Issued under the auspices of the Royal Institute
of International Affairs

1927

A STUDY OF HISTORY

BY

ARNOLD TOYNBEE

VOLS. I&II

ABRIDGMENT BY

D. C. SOMERVELL

TRANSLATION INTO PERSIAN BY
SOHAIL AZARI

PRINTED IN TEHRAN 1947

۲- نظری به تاریخ: تلخیص جلدی اول و دوم توسط د.س. سامروول (D.C. somervell) ترجمه سهیل آذری، انتشارات نور جهان، چاپ اول (تهران ۱۳۳۶) ۲۵۱ ص.

کتاب مشتمل بر مباحث زیر است:

مقدمه مترجم؛ جلدیکم - مقدمه شامل: «واحد بررسی تاریخ»، «خویشاوندی تمدن‌ها»، «سنجه تمدن‌ها»، «تمدن‌ها و اجتماعات بدوی»، «سوء ادراک درباره وحدت تمدن»؛ «تصورات غلط درباره وحدت تمدن»، «تصورات غلط درباره وحدت تمدن»، «تاریخ»، «اسانه‌ها».

جلد دوم - «نشات تمدن‌ها»؛ شامل: «مسئله مورد بحث و راه حل آن»؛ «شرح مسئله»؛ «نزاد»، «محیط»، «طلب به مبارزه و واکنش آن»، «استفاده از اساطیر برای حل عمماً»، «حل معمباً به کمک اساطیر»، «فضیلت رنج و محنت»، «ستیزه‌جویی محیط»، «انگیزه محیط ناسازگار»، «انگیزه محیط تازه»، «تصادم خارجی»، «انگیزه فشار»، «انگیزه رنج و محرومیت»، «زمینه مساعد»، «شدت وضعی عامل مبارزه»، «بررسی مساله در سه زمینه مختلف»، «دو تمدن نارس»، «فشار اسلام به جوامع مسیحی».

توضیح: چون مطالعه مجلدات دوازده‌گانه «بررسی تاریخ» حتی برای خوانندگان انگلیسی زبان آسان نبود یک موخ خوش ذوق آمریکایی به نام سامروول بدون اینکه توینبی از اقدامش خبری داشته باشد کتاب مزبور را در تقریباً ۸۰۰ صفحه تلخیص کرد و حاصل کار را به توینبی داد. مؤلف نوشت: «تزدید دارد که می‌توانست خودش آن کار را تا این درجه دلپذیر از عهده برآید».

۳- تمدن در بوته آزمایش، ترجمه ابولطالب صارمی، انتشارات امیر کبیر، چاپ اول (تهران ۱۳۵۳) ۲۴۴ ص.

بعد از مقدمه مؤلف، مباحث زیر در کتاب آمده است:

«نظر من درباره تاریخ»، «نکته کنوتی در تاریخ»، «ایا تاریخ تکرار می‌شود؟»، «تمدن یونانی - رومی»، «یکپارچه سازی جهان و تغییر دورنمای تاریخی»، «ای اهمیت شدن اروپا»، «چشم انداز بین المللی»، «تمدن در بوته آزمایش»، «میراث بیزانسی روسیه»، «اسلام، غرب و آینده»، «برخورد میان تمدن‌ها»، «مسيحیت و تمدن»، «معنی تاریخ برای روح».

توضیح: این کتاب شامل سیزده سخنرانی است که به تناوب از ۱۹۴۷ تا ۱۹۴۶ در دانشگاه‌های مختلف انگلستان، کانادا و آمریکا ایجاد گشته و در طول سال‌های متمادی در نشریات مختلف انتشار یافته (برای اولین بار در سال ۱۹۴۸ با عنوان Civilization On Trial به Cicilization On Trial در سال ۱۹۴۸ با عنوان Cicilization On Trial).

چاپ رسیده است. در این سخنرانی‌ها توینبی کوشیده است تا مندرجات کتاب بررسی تاریخ را به طور اختصار و

با زبانی ساده برای علاقمندان توضیح دهد. در نتیجه هر یک از مطالب این کتاب اشاره به مباحث طولانی تری است که او در کتاب اصلی خود مطرح ساخته است. مجموعه این سخنرانی‌ها علیرغم تنوع موضوعی از دید مؤلف «دارای یکدستی نگرش، هدف و فکر» است.

۴- آینده نامعلوم تمدن، ترجمه فرهنگ جهانپور، انتشارات دانشگاه اصفهان، چاپ اول (اصفهان ۱۳۵۵) مقدمه مترجم ۸۳ ص + متن کتاب ۲۲۱ ص + فهرست اهم آثار توینبی و آثاری که درباره او و نقد اثارش نوشته شده است ۱۴ ص.

توضیح: کتاب حاضر در حقیقت همان اثری است که ابولطالب صارمی آن را قبلاً ترجمه و منتشر کرده بود. با این حال چنانکه مترجم در مقدمه خودنیز اشاره کرده از انتشار آن به فارسی بی اطلاع بوده و کمی پیش از انتشار از وجود ترجمه‌ای از آن آگاه گردیده لذا اقدام به نوشتن مقدمه‌ای مفصل در ۸۳ صفحه نموده که از جهات عدیده ارزشمند و مفید است.

۵- تحقیقی درباره تاریخ، ترجمه مختصر با حواشی و ضمایم، ازع. وحید مازندرانی، نشر مجله سخن، چاپ اول (تهران ۱۳۵۵) ۱۳۲ ص.

کتاب مشتمل بر این مباحث است: پیشگفتار، تعریف جامعه، تمدن، فرهنگ، چرا به تحریر این کتاب دست زده‌ام؟

گفتار نخست: واحد تحقیق تاریخی؛ دوم: در تکوین تمدن‌ها، سوم: در رشد و ترقی تمدن‌ها، چهارم: در فرو ریختگی تمدن‌ها، پنجم: در اتحاد تمدن‌ها، ششم: دولت‌های جهانگیر، هفتم: دستگاه‌های دینی جهان، هشتم: دوره‌های پهلوانی، نهم: برخورد میان تمدن‌ها، در فراخنای جهان، دهم: برخورد میان تمدن‌ها در طول زمان، یازدهم: قانون و آزادی در تاریخ، دوازدهم: چشم انداز آینده تمدن غرب.

ضمیمه ۱: پیشرفت‌های جدید در زمینه کاوش‌های باستان‌شناسی در ایران.

ضمیمه ۲: تمدن‌های جهان از ۳۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح تا ۲۰۰۰ میلادی.

ضمیمه ۳: جدول تکمیلی راجع به ایران پیش از تاریخ و عهد باستان.

۶- تاریخ تمدن (تحلیلی از تاریخ جهان از آغاز تا عصر حاضر) ترجمه یعقوب ژند، انتشارات مولی، چاپ اول (تهران ۱۳۶۲) ۱۳۶۸، ۳، ۱۳۶۴ ص ۷۷۷ + ۱۸۱ صفحه نوشته. کتاب دارای مقدمه مترجم، مقدمه مؤلف و هشتاد و دو فصل است.

توضیح: این کتاب که نام اصلی آن Mankind and Mother Earth (A Narrative History of the world) است. در واقع آخرین محصول فکری توینبی درباره تاریخ

A STUDY OF HISTORY

ARNOLD J. TOYNBEE
Director of Studies in the Royal Institute of International Affairs
Research Professor of International History
at the University of London
Author of the *Study of International Problems*

But at my back I always hear
Time's winged chariot hurrying near.
ARTHUR MEEHL
writer of *Let Us Ponder*.
TRANSLATOR: *Khosro's Epope*, L. 70
yesternight & this world shall perish.
SOLON
My times are in Thy hand.
Ps. xcvi. 15, in the A.V.
But Thou art the same, and Thy
years shall have no end.
Ps. cii. 57, in the A.V.

VOLUME X

Issued under the auspices of the
Royal Institute of International Affairs
OXFORD UNIVERSITY PRESS
LONDON NEW YORK TORONTO
1954

Between Oxus and Jumna

by
ARNOLD J. TOYNBEE

London
OXFORD UNIVERSITY PRESS
NEW YORK TORONTO
1956

دیگر امتیاز کتاب افزودن بخش هایی از مجلد متمم دوازدهم (بازاندیشی ها) در متن اصلی کتاب است و نیز اینکه مؤلف امکان یافته تا واقعی و اکتشافات پس از ۱۹۶۱ را نیز در این اثر لحاظ کند

آور شده که به این نکته توجه داشته باشند که «قطعات برگزیده در این کتاب را در زمینه اصلیشان نمی خوانند بلکه مقوله جنگ بخشی از مباحث عدیده ای است که در شش جلد «بررسی تاریخ» طرح شده است.

۹- کشتار یک ملت، ترجمه محمد فاضل ملک نیا، نشر پرسش، چاپ اول (اصفهان ۱۳۷۴) ۱۱۹ ص.

توضیح: اثر حاضر مجموعه اسنادی است درباره قتل عام ارامنه در سالهای ۱۶- ۱۵ ۱۹۱۵ توسط ترکان عثمانی، عنوان اصلی کتاب چنین است.

The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire ۱۹۱۵-۱۹۱۶. London : His majesty's stationery office, ۱۹۱۶. Edited by A.J.: official publication: documents.

۱۰- بررسی تاریخ تمدن (خلاصه دوره دوازده جلدی)، ترجمه محمد حسین آریا، انتشارات امیر کبیر، چاپ اول (تهران ۱۳۷۶) فلخ بزرگ ۷۴۹ ص.

کتاب دارای ۱۱ بخش و ۵۴ فصل است در زیر فقط عنایوین بخش ها آمده است، «سیمایی تاریخ»، «نکوین تمدن ها»، «رشد تمدن ها»، «فروپاشی تمدن ها»، «متلاشی شدن تمدن ها»، «دولت های جهانی»، «نهادهای روحانی جهان»، «اعصار قهرمانی»، «تماس میان تمدن ها در بعد مکان»، «تماس میان تمدن ها در بعد زمان»، «چرا بررسی تاریخ ضرورت دارد؟»، نقشه ها، گاهشماری، یادداشت های مؤلف.

توضیح: اثر حاضر خلاصه دوره ۱۲ جلدی «بررسی تاریخ» تطبیقی تمدن ها است که خود مؤلف آن را تلخیص نموده است، مؤلف در این کتاب به بررسی و مقایسه تطبیقی سی و یک تمدن از اعصار کهن تا سال ۱۹۷۲ پرداخته است.

مؤلف در مقدمه، درباره ویژگی این اثر می نویسد: «این کتاب از چند جنبه هم با دوازده مجلد اصلی و هم با مجلمل ده جلد اول، اثر دی، سی، سامرون [ترجمه سهیل آذری] متفاوت است» (ص ۱۳) یکی از مهمترین امتیازات این کتاب متصور بودن آن است. (۳۹۱) عکس، تصویر و لوحة سیاه و سفید و ۶۸ مورد عکس و تصویر رنگی) به عقیده توینی «تصاویر نه تنها پشتونه متن است، که می تواند حجم بزرگی از آنچه کلام به حد کافی قادر به بیان آن نیست، به خواننده منتقل سازد» (ص ۱۳) دیگر امتیاز کتاب افزودن بخش هایی از مجلد متمم دوازدهم (بازاندیشی ها) در متن اصلی کتاب است و نیز اینکه مؤلف امکان یافته تا واقعی و اکتشافات پس از ۱۹۶۱ را نیز در این اثر لحاظ کند. ویژگی های دیگری نیز دارد که مؤلف در مقدمه به آنها اشاره کرده است.

۱۱- جغرافیای اداری هخامنشیان، ترجمه همايون صنعتی زاده، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، چاپ اول

بشری است که در آن تاریخ جهان را از هبوط انسان تا سال ۱۹۷۳ (یعنی تا دو سال پیش از مرگش) به شوهای روایی مورد بحث و بررسی قرار می دهد. بنابراین کتاب حاضر بازنایاب آخرين و جدیدترین نظریات او درباره تاریخ جهان و تمدن بشری است.

۶- مورخ و تاریخ، ترجمه حسن کامشداد، انتشارات خوارزمی (تهران ۱۳۷۰) ۱۷۱ ص.

کتاب حاضر حاوی دوازده گفتگو میان ج. ر. اوربان (G.R. Urban) و توینی است که در سالهای ۷۳ -

۱۹۷۲ انجام گرفته و سپس انتشار یافته و شامل دو بخش است. نخست، رهیابی (صص ۱۳ - ۸۶)؛ دوم آنها (صص ۸۹ - ۱۷۱).

۷- استفاده و سوء استفاده از قاریخ، اثر پیترخیل (Piter, Geyl) همراه با مناظره مؤلف با توینی درباره تاریخ، ترجمه حسن کامشداد، انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، چاپ اول (تهران ۱۳۷۳) ۱۴۱ ص.

توضیح: پرسفسور پیترخیل (۱۸۸۷- ۱۹۶۶) از مورخان معروف هلندی است که آثار متعدد و معتبری درخصوص تاریخ و تاریخ هلند تألیف کرده است. در حین سفرهای مکرری که برای ایجاد سخنرانی و تدریس به امریکا کرد، در سکفتارهای متعددی ازهه نموده که کتاب حاضر شکل تدوین یافته یکی از همان سلسله درس گفتارهای او است. در بخش دوم کتاب (ص ۱۰۶ - ۸۱) مناظره مؤلف با توینی درج شده است. این مناظره عمدها حول محور

ساییان انتشار مجلدات مختلف «بررسی تاریخ» چندین نقد و بررسی درباره این کتاب در نشریات گوناگون نوشته اند. او کتاب های دیگری نیز دارد که در آنها به مورخان بزرگ غرب پرداخته است. از جمله کتاب **مباحثه با مورخان**: Debates with Historians (۱۹۵۵).

۸- جنگ و تمدن (چکیده ای از بیژوهشی در تاریخ [بررسی تاریخ]) به انتخاب البرت فولر، ترجمه خسرو رضایی، انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، چاپ اول (تهران ۱۳۷۳) ۱۷۹ ص.

کتاب شامل پیشگفتار مترجم، پیشگفتار گریننده متن، مقدمه توینی و فصول زیراست. فصل اول: جهان امروز بیمار است؛ دوم: نظامیگری و فضیلت های نظامی؛ سوم: اسپارت، دولت نظامی؛ چهارم: آشور، مرد زور آور؛ پنجم: باربینوا - شارلمانی و نیمور لنگ؛ ششم: سرمستی پیروزی؛ هفتم: جالوت و داود؛ هشتم: بیهای پیشرفت در فون نظامی، نهم: شکست منجی شمشیر به دست.

توضیح: البرت فولر با تلخیص شش جلد نخست «بررسی تاریخ» تلاش کرده است تا آراء و نظرات توینی درباره جنگ را در یک مجلد فراهم آورد. توینی خود براین کار نظرات داشته و در مقدمه آن به خواننده گان یاد

میراث مدن

تحلیلی از تاریخ جهان
از آغاز تا عصر حاضر

ارنولد توینبی

ترجمه:
تعمیر آزاد

رانکه بجای بحث در فلسفه نظری تاریخ و تدوین تاریخ‌هایی با دید جهانی به سوی تحقیق درباره واقعیت یک دوره یا یک کشور بخصوص روی آورد

توینبی به این نتیجه رسید که در تحقیقات تاریخی می‌باید از تحقیق در تاریخ ملی یا یک دوره مشخص گامی فراتر نهاد و به بررسی کل تاریخ جهان پرداخت تا قواعد و قوانینی را برای فهم کلیت تاریخ بشری بدست داد

و کهن است.^۵ در این فلسفه تاریخ، از کلیت تاریخ جهان سخن می‌رود و معطوف به پرسش‌هایی از این دست است: ۱- آیا تاریخ معنابی دارد؟ ۲- هدف و مقصد تاریخ کجاست؟ ۳- محرک و مکانیسم حرکت تاریخ کدام است؟ ۴- مسیر و منازل برجسته حرکت تاریخ کدام است؟ ۵- آیا می‌توان در تاریخ به ترقی و تکامل قائل شد؟ پاسخ به چنین پرسش‌هایی مستلزم نگاهی کلان به کلیت تاریخ جهان است. همان که از دیرباز ذهن و اندیشه پاره‌ای از مورخان و فیلسوفان را به خود مشغول داشته و به تأمل و ابراز عقیده در این وادی برانگیخته است.

از میان مورخان پیش از میلاد یونان که به طور جدی در این عرصه گام نهاد و اثری درباره تاریخ جهان نوشته، پولیبیوس (۱۲۵ - ۲۰۷ ق.م) است که از شهرت بسیاری برخوردار است.^۶

بعد از میلاد و در دوران قرون وسطی یکی از بزرگترین دانشمندان مسیحی به نام سنت آگوستین (۳۵۴ - ۴۳۰ م) که در دوران سقوط امپراطوری روم می‌زیست علاوه بر تالیفات عدیده درباره مسائل دینی، کتاب مشهوری به نام «شهر خدا» تالیف نمود که تأثیر فراوانی در نویسندهای و مورخین مسیحی از سنت آگوستینس گرفته تا گالوین و توینبی بجا گذاشت.^۷

پس از نهضت رنسانس و دیگر نهضت‌های اجتماعی قرون شانزدهم و هفدهم که منجر به سنت شدن سیطره دینی قرون وسطی شد، تغییرات محسوسی در نظرات مورخین اروپایی پدید آمد. برای مثال اگرچه بسوی فرانسوی (۱۶۴۷-۱۷۰۴ م) و یکی ایتالیایی (۱۷۴۴-۱۶۶۸ م) هر دو پاییند و معتقد به عقاید دینی بودند ولی با این حال نظرات تاریخی آنان با دید مذهبی مورخین قرون وسطی کاملاً فرق داشت.^۸ این دو اگرچه گام‌های مهمی در جهت تدوین یک فلسفه تاریخ غیردینی برداشتند اما در مجموع نتوانستند به کلی خود را از قید و بند عقاید دینی رها سازند. با این حال زمینه را برای مورخین بعدی فراهم ساختند. بیشتر مورخین قرن هیجدهم خصوصاً لتر و کندرسه در فرانسه؛ وینکلن و هردر در آلمان، هیوم و گیبون در اسکاتلند و انگلستان به کلی خود را از بند مسائل مذهبی رها ساختند و به سوی فلسفه عقلی و علوم تجربی روی آوردند، و حتی در بعضی موارد نظرات آنها کاملاً مغایر با معتقدات دینی بود.^۹

نگرش غیردینی و گاه ضد دینی به تاریخ، در قرن نوزدهم با ظهور فلسفه‌نای نظیر اگوست کنت (۱۸۵۷-۱۸۹۸) هکل (۱۸۳۱-۱۸۷۰) و مارکس (۱۸۱۸-۱۸۸۳)

(تهران ۱۳۷۹) ۲۹۷ ص: مصور، نقشه، جدول.

بعد از مقدمه کوتاه مترجم این مباحث در کتاب آمده است: ۱- جغرافیای اداری هخامنشیان شامل: روح و سیاست نظام هخامنشیان؛ سرچشمه‌های جاری آگاهی؛ جغرافیای اداری و تاریخ سیاسی؛ آشفتگی‌های ناشی از شباخت اسمی؛ یادآشتهایی درباره اسم‌های جغرافیایی و مکان آنها.

۲- پیوست‌ها که افزوده مترجم است، شامل: پیوست اول: سنگنیشته داریوش بزرگ، ترجمه ع. شاپور شهابازی (نقل از پژوهش‌های هخامنشی...). پیوست دوم: فهرست ایالات هخامنشی در سنگنیشته‌های فارسی باستان. از رو. ج. کنت، ترجمه ع. شاپور شهابازی (نقل از پژوهش‌های هخامنشی...). پیوست سوم: شرح نقوش مریبوط به اقوام، (نقل از «تخت جمشید» تالیف اریش ف. اشمیت. ترجمه عبدالله فریار، تهران، ۱۳۴۲)

توضیح: کتاب حاضر در واقع رساله مستقلی است از توینبی که جزء پیوست‌های جلد ششم اثر معروف او: «بررسی تاریخ» (A Study of History) منتشر شده است. این رساله ارزشمند شاید تا پیش از ترجمه به زبان فارسی برای غالب محققانی که در زمینه جغرافیای تاریخی ایران باستان تحقیق می‌کردند، ناشناخته بود. خوشبختانه با انتشار ترجمه حاضر نقصه پاد شده جبران گردیده است. اما بازهم در زبان فارسی جای دیگر آثار توینبی خالی است بویژه اثر مستقل و ارزشمند او تحت عنوان:

An Historian Approach to Religion (۱۹۵۶)

این اثر از آن جهت که بازنده آراء یک مورخ - فیلسوف بزرگ توینبی - درباره دین است، حائز اهمیت است.

۳- آراء و اندیشه‌ها:

در اینجا از مجموع آراء و نظرات عمده‌تاً مناقشه برانگیز توینبی تنها نگاهی گذرا به فلسفه تاریخ او می‌افکریم.

الف: نگاهی کوتاه به پیشینه فلسفه تاریخ از پولیبیوس تا توینبی.

اصطلاح فلسفه تاریخ به دو گونه معرفت متفاوت -

والیته مرتبط - اطلاق می‌شود: «فلسفه نظری تاریخ» و «فلسفه علم تاریخ» در اینجا مراد از فلسفه تاریخ، فلسفه

نظری تاریخ است که از آن در انگلیسی به «Substantive or Speculative Philosophy of History»

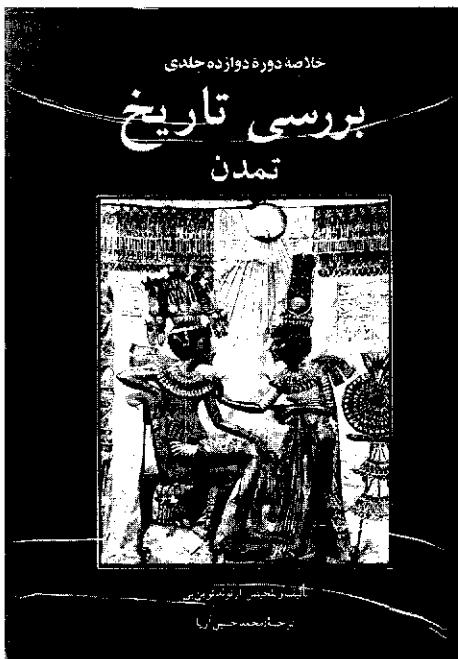
یاد می‌شود و از لحاظ تاریخی دارای سابقه‌ای دیرین

جغرافیای اداری هخامنشیان

۴۲

ترجمہ

١٣٧٦ -

توینبی معتقد بود که اگرچه در یک مطالعه تطبیقی میان تمدن‌ها، اختلافاتی به چشم می‌خورد اما با این حال می‌توان برای مراحل ظهور، رشد و انحطاط کلیه تمدن‌ها قوانینی کلی قائل شد

تمدن هاست که هر کدام در نوع خود بی نظیر بوده و همه این تمدن‌ها از زایش تا شکوفایی و زوال مشابهی را پشت سر می‌گذارند.»^{۱۴}

۱۵۰ فلسفه تاریخ تونس

توپینی نیز همانند هر مورخ دیگر از اندیشمندان پیش از خود بطور مستقیم و غیرمستقیم تائیر پذیرفته است. تائیرپذیری او از مورخان یونان تا مورخان بزرگ همچویش کاملاً مشهود است. او در جایی می‌نویسد: «پولیبیوس نفوذ بزرگی در من داشت... پولیبیوس از جمله مورخان استثنایی یونان است که سعی دارد به کل نظر انداده».^{۱۶}

توسییدید، مورخ بزرگ دیگری است که بر توانی
ناییر قابل ملاحظه‌ای داشته است. توانی خود اذعان
دارد که: در دوران تدریس تاریخ یونان و روم که مصادف
با روز جنگ جهانی اول بود به برخی شیاهت‌های عصر
خود با عصر توسییدید کی بردم و تحت تأثیر اثری که او
آفریده بود به سر و سامان دادن مطالعات تاریخی خود
پرداختم و به این نتیجه رسیدم که نه تنها باید به مقایسه
تاریخ یونان با تاریخ مغرب زمین پرداخت، بلکه باید کلیه
تاریخ تمدن‌ها را با هم سنجید و آنقدر اطلاعات درباره
هر کدام بدست آورد که بتوان مطالعه قیاسی معمولی از
مجموعه‌ی آنها کرد. قواعد و الگوهایی که در کتاب بررسی
تاریخ وجود دارد به طور تجربی از این قیاس‌ها پدید آمده

توینبی علاوه بر تاثیرپذیری از این دو مورخ یونانی،
به شدت تحت تأثیر نظرات اشپنگلر نیز قرار گرفت و
روش او را در مقایسه تمدن‌ها با یکدیگر پسندید، اما با
بسط مطالعات و تحقیقات خود به رد عمدۀ نظرات او
پرداخت و خود آراء و نظرات جدیدی ارائه کرد.

چنان که پیداست توبینی تحت تاثیر مورخان یاد شده و نیز متأثر از حوادث تاریخی عظیمی که خود شاهد آن بود به این نتیجه رسید که در تحقیقات تاریخی می‌باید از تحقیق در تاریخ ملی یا یک دوره مشخص گامی فراتر نهاد و به بررسی کل تاریخ جهان پرداخت تا قواعد و قوانینی را برای فهم کلیت تاریخ بشمری بست داد. او خود به تبیعت از گریستوفر داؤسن این مقوله را «فراتاریخ»^{۱۰} اصطلاح می‌کند و نظر او را عیناً می‌آورد: «فراتاریخ به ما هیئت تاریخ، معنی، و علت و اهمیت دگرگونی تاریخی توجه می‌کند.»^{۱۱} بدین ترتیب توبینی حوزه مطالعه و بررسی تاریخ را نه تاریخ ملی که تاریخ جهانی قرار داد و برای اثبات ایده خود نوشت: «عادت امروزی بررسی تاریخ را بر پایه کشورهای ملی مردود

شدت و قوت بیشتری یافت. هر یک از این سه فیلسوف با نظر به کل تاریخ جهان، فلسفه نظری تاریخ خاصی بنیان گذاردند که هر یک از خصوصیات ویژه‌ای برخوردار بود.

اما هم عصر با این فیلسوفان، در همان قرن نوزدهم مورخ بزرگی به نام **لوبلد فن رانکه** (۱۸۸۵-۱۷۹۵) نیز در آلمان ظهر کرد که تحولی اساسی در تاریخ نگری و تاریخ نگاری پدید آورد و در بیشتر مورخین بعد از خود تاثیر شگرفی بجا گذاشت، او به جای بحث در فلسفه نظری تاریخ و تدوین تاریخ‌هایی با دید جهانی به سوی تحقیق درباره واقعی یک دوره یا یک کشور بخصوص روی او در، رانکه برخلاف بیشتر مورخین قرن هیجدهم که تاریخ را از نقطه نظر مادی و اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌دادند، اعتقاد عمیقی به دینات مسیحی داشت و معتقد بود که تاریخ به وسیله اراده و بحسب نقشه الهی هدایت می‌شود.^{۲۰} بیشتر مورخین اروپایی در قرن نوزدهم تحت تاثیر رانکه بحث درباره تاریخ جهان را کنار گذاشته و به مطالعه تاریخ یک کشور یا یک دوره بخصوص پرداختند. برای مثال **گیزو** و **میسله** تاریخ تمدن فرانسه را بررسی نمودند و در انگلستان، مکالی به مطالعه تاریخ انگلستان از زمان سلطنت جیمز دوم به بعد پرداخت.^{۲۱}

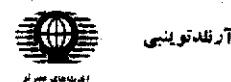
از اوخر قرن نوادهم که زمينه های درگيری و برخورد
قدرت های بزرگ اروپايان فراهم شد و نهايانتا در دهه دوم
قرن بيستم (۱۹۱۴) منجر به بروز جنگ جهانی اول
گردید، باز ديگر تحت تاثير فجاجع ويرانگر و عوائق
دهشتات جنگ، پاره اى فيلسوفان و مورخان بزرگ در
غرب ظهرور كردنکه با نگاهي ترديد آمييز به تمدن جديد،
تلاش كردن تا با نگاهي فلسفى به كل تاريخ جهان،
تحليلي علمي از گذشته و آينده تاريخ بشر اراده دهنده.
دانشگاه نواده شکراند اند: گالا: (۱۹۳۵) (۶)

در زمینه زمینه بدون سمت اسووند اسپیکلر ^(۱۹۱۷) (۱۸۸۰) پیشتر بود. او با تالیف اثر معروف چند جلدی افول غرب (The Decline of the west) که بلا فاصله بعد از چند جهانی اول انتشار یافت (۱۹۱۸-۲۲) بار دیگر سنتگ بنای جدیدی برای دست یابی به یک نگاه و تحلیل کلان از تاریخ جهان گذاشت. اشنینگلر با مقایسه هشت تمدن با یکدیگر اظهار داشت که تمام تمدن های بشري مانند هر موجود زنده ای از مراحل طفولیت، بلوغ، انحطاط و بالاخره مرگ و نابودی خواهند گذشت و تمدن عربی نیز از این قانون مستثنی نیست. بدین ترتیب اشنینگلر بار دیگر در عرصه فلسفه نظری تاریخ نظریه دوری یا چرخه ای (Cyclical theory) را احیاء کرد^(۱۹) و براین نکته پای فشود که «تاریخ مشتمل بر شماری از

توبینی هیچ یک از دو عامل محیط و نژاد را از جمله عوامل اصلی ظهور تمدن نمی‌داند بلکه معتقد است مهم ترین عامل ایجاد تمدن «کنش و واکنش» یا عامل حرکه خارجی و عکس العمل افراد و جماعات در برابر آن می‌باشد. میزان شدت و ضعف «عامل حرکه» در شرایط مختلف، متفاوت می‌باشد و آنچه عالی ترین تمدن را به وجود می‌آورد «حداکثر فشار قابل تحمل» است

تمدن در بوته آزمایش

ترجمه
ابوالطالب صادقی

جنگ و تمدن

(چکیده‌ای از پژوهشی «تا (بین)»)

به انتساب آبرت فولر

ترجمه حسرو دستانی

کتاب ماه تاریخ و هنر ایرانی / فردین و اردیبهشت ۱۳۸۶

۵۴

می‌دانم، گویی چیز بزرگتری را قطعه قطعه می‌کنیم؛ در واقع تمدنی را تکه تکه می‌نماییم. به نظر من تا آن جا که بشر محتاج طبقه‌بندی اطلاعات در مرحله قبیل از تفسیر است، اگر واحد بررسی او مقیاس بزرگتری داشته باشد، در مقایسه با واحد کوچکتر انحراف کمتری خواهد داشت.» دقیقاً با همین رویکرد بود که توبینی بیش از نیم قرن (۱۹۲۰-۱۹۷۲) وقت خود را صرف تحقیق و تتبیع در تاریخ جهان کرد و اثر دوازده جلدی بررسی تاریخ را پدید آورد. او در مقدمه اولین جلد کتاب مذبور دو پرسش را مطرح ساخت: «...در جهان جدید حوزه عمل یک مورخ چه خواهد بود؟ دیگر اینکه آیا مورخ می‌تواند یک فلسفه کلی تاریخی بوجود بیاورد که از محدودیت‌های اجتماعی و ملی فراتر رفته و دارای ارزش جهانی و مستقلی باشد؟». کتاب بررسی تاریخ در حقیقت پاسخی بود به این دو پرسش.

توبینی با مطالعه تاریخ چندهزار ساله گذشته و با تجزیه و تحلیل خصوصیات ملل مختلف و بررسی عوامل مشترکی که بین برخی از این ملل وجود دارد جمعاً بیست و یک تمدن را برگرداند (بینه بعدها این شمار را تا سی و یک رساند).^۱ او معتقد بود که اگرچه در یک مطالعه تطبیقی میان تمدن‌ها اختلافاتی به چشم می‌خورد اما با این حال می‌توان برای مراحل ظهور، رشد و اتحاطاً کلیه تمدن‌ها قوانینی کلی قائل شد. او هیچ یک از دو عامل محیط و نژاد را از جمله عوامل اصلی ظهور تمدن نمی‌داند بلکه معتقد است مهم‌ترین عامل ایجاد تمدن «کنش و واکنش» یا عامل حرکه خارجی و عکس‌العمل افراد و جماعات در برابر آن می‌باشد. میزان شدت و ضعف «عامل حرکه» در شرایط مختلف متفاوت می‌باشد و آنچه عالی ترین تمدن را به وجود می‌آورد «حداکثر فشار قابل تحمل» است.^۲

توبینی در جلدی از سوم و چهارم «بررسی تاریخ» به بحث بی‌رامون علل رشد و اتحاطاً تمدن‌ها پرداخته و به این اعتقاد رسیده است که «هر تمدن تا زمانی به رشد و تعالی خود ادامه می‌دهد که بتواند فعالانه به چالش‌های پیاپی پاسخ دهد. اما اگر نتواند به گونه‌ای موفقیت‌آمیز از عهده این چالش‌ها برآید، محکوم به «شکست» است.^۳ البته او برای تبیین هرچه بهتر این ایده مثال‌ها و شواهد متعدد می‌آورد و از خلال آنها علل اتحاطاً و فروپاشی تمدن‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد.

از آن جا که مفهوم واقعی پیشرفت در نظر توبینی شده از متابعی است که در قسمت «آنار» همین مقاله

پی‌نوشت‌ها:

۱. نظریه: رانکه، دبلتای، ماینکه، ویر، کالینگ وود، گاردنر، دری، والش، پور، انکینسون و...
۲. مایکل بنتلی (Michael Bentley) معتقد است که وقوع دو جنگ جهانی، تأثیر عمیقی بر حرفه تاریخ‌نگاری توبینی نهاد. چراکه او در طول جنگ جهانی اول «تمدن» را و در طول جنگ جهانی دوم «دین» را کشف کرد. بنگرید به:

The Blackwell Dictionary of Historians, Edited by John Gannon, ... P. (۱۹۸۸) ۴۶.

برای معرفی اجمالی این اثر نگاه کنید به کتاب ماه تاریخ و جغرافیا. شماره ۳۶ (س. ۳، ش. ۱۲) مهر ۱۳۷۹ (ص. ۱۱-۱۰).

۳. آگاهی‌های مربوط به زندگی توبینی برگرفته شده از متابعی است که در قسمت «آنار» همین مقاله

آرلولد لونین لی

تحقیقی در باب تاریخ

ترجمه مختصر باحواری و ضمالم
از:
ع. وحید مازندرانی

استفاده و سوءاستفاده از تاریخ

(هره با مناظر مؤلف با آنلند توینی درباره تاریخ)

ترجمه حسن کامناد

توینی نیز آنجا که رستگاری تمدن و انسان معاصر را در گرو بازگشت به دین و معنویت می‌داند، طبعاً مطابق این قاعده، پیشاپیش به غلبه آئین مسیح بر دیگر آئین‌ها و سیطره کلیسا مسیحی بر جهان حکم می‌کند. باید گفت اگر فرض نخست او صحیح و مقبول باشد، با این حال نمی‌توان در صحت فرض دوم او تردید نکرد

۱۳۷۲

مورد و تاریخ

نوشته ارنولد توینی

ترجمه
حسن کامناد

آندازه:
۵۰

آینده نامعلوم تمدن

تألیف:
ارنولد توینی

ترجمه:
فرهانک جهانپور

دانشگاه اسلامیان

جامعه‌شناس معروف روسی (سوروکین) با این مشخصات

Sorokin Pitirim. Arnold J. Toynbee's Philisophy Montagu. of History. Journal of Modern History ۱۲ (۱۹۴۰)، ۳۷۶-۸۷ Reprinted in Ashley و نیز این مقاله که از منظر و موضع دینی به فلسفه تاریخ توینی پرداخته است:

Roth, Eric. 'A theologian looks at professor Philisophy of History'. Hibbert Journal ۴۴ (۱۹۵۶)، ۲۱۲-۲۰. Toynbee's

۱۶. توینی: مورد و تاریخ، ص. ۳۰.
۱۷. توینی: همان، ص ۳۲ و ۳۳. یکی از مهمترین فلاسفه علم تاریخ (ولیام دری) در مقاله‌ای مستقل تلاش توینی برای دست یابی به قواعد و قوانین کلی در تاریخ را مورد بررسی قرار داده است. مشخصات مقاله مزبور چنین است:

Dray william: Toynbee's search for Historical laws' History and Theory ۱ (۱۹۶۰)، ۳۲-۵۴.

۱۸. درباره تعلق خاطر توینی نسبت به «فراتاریخ» مقاله مستقلی به زبان انگلیسی نوشته شده است:

Woodward C. Vann. Toynbee and Metahistory American scholar ۲۷ (۱۹۵۸)، ۳۸۴-۹۲.

۱۹. توینی: بررسی تاریخ تمدن، ترجمه محمدحسین آریا، ص ۱۱.

۲۰. توینی: پیشین، ص ۱۷.
۲۱- A study of History, I, PP. ۱۵-۱۶.

به نقل از جهانپور: همان، ص ۴۴.
۲۲. توینی: بررسی تاریخ تمدن، ترجمه محمدحسین آریا، ص ۱۲.

۲۳. جهانپور: پیشین، ص ۴۸.
۲۴ - The Encyclopedia Americana International Edition (۱۹۷۵) Vol. ۱۴: P. ۲

۲۵. جهانپور: پیشین، ص ۸۲.

معروف اجمالی آنها را می‌خواهد.
۴. درخصوص روش تحقیق توینی این نکته قابل تأمل است که او گاهی برای تالیف اثری بیش از یکی دو دهه به تحقیق و یادداشت برداری می‌پرداخته است. او خود در این خصوص می‌گوید: «... گاهی سالها پیش از اینکه عملاً شروع به نوشتن کتابی بکنم، یادداشت برگی دارم، چهل و چند سال است برای تحقیق که قصد دارم راجع به روم باستان بکنم به طور پراکنده یادداشت اینتاپیا کردم هر وقت می‌بینم کلام جالب توجهی از کسی در جایی نقل شده، در دفترچه‌ام یادداشت می‌کنم و تاکنون بیست و پنج دفترچه پر شده است.» بنگرید به ودمهتا: فیلسوفان و مورخان (دیداری با متغیران انگلیسی)، ترجمه عزت‌الله فولادوند، انتشارات خوارزمی (تهران ۱۳۶۹)، ص ۱۴۵.

۵. درخصوص تفکیک دو نوع فلسفه تاریخ از هم نگاه کنید به: سروش، عبدالکریم: فلسفه تاریخ، چاچخانه طلوع آزادی، چاپ دوم (تهران ۱۳۵۸)، پیشگفتار.

۶. سروش: همان، ص ۸.

۷. زین‌کوب، عبدالحسین، تاریخ در ترازو (درباره تاریخ‌گری و تاریخ‌گاری)، انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم (تهران ۱۳۶۲)، ص ۸۰.

۸. توینی: آینده نامعلوم تمدن، ترجمه فرهنگ جهانپور، مقدمه، ص ۲۵ [از این پس: جهانپور: پیشین] و ۹. جهانپور: پیشین، ص ۲۶ و ۲۸.

۱۱. جهانپور: پیشین، ص ۳۶. درواقع رانکه با چنین اعتقادی نسبت به غاز و انجام تاریخ جهان، تکلیف خود را با فلسفه نظری تاریخ روشن کرد و از همین رو به بنیادگذاری تحقیقات علمی در تاریخ ملی پرداخت. استمرار او در این کار و نیز تالیفات پریار کثیر او موجب شد که بعدها او را به عنوان پایه‌گذار علم تاریخ بشناستند.

۱۲. جهانپور: پیشین، ص ۳۷.
۱۳. برای آگاهی از نظریه‌های مختلف در فلسفه تاریخ نگاه کنید به مقاله گاورونسکی، تحت عنوان «تاریخ، معنا و مفهوم و روش آن» مندرج در کتاب: «از تاریخ بیاموزیم» اثر محمود حکیمی، نشر خرم (قم ۱۳۷۰)،

۱۴. The Encyclopedia Americana International Edition (۱۹۷۵) Vol. ۱۴: P. ۲۴۲.

۱۵. درخصوص فلسفه تاریخ توینی در زبان انگلیسی مقالات مستقلی نوشته شده است از جمله مقاله